

УДК 336.657.1

Губарик О.М.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, аудиту**та управління фінансово-економічною безпекою**Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*

Приходько І.С.

*студентка**Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету*

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ГРОШОВІ КОШТИ ТА ЇХ ЕКВІВАЛЕНТИ» ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

INTERPRETATION OF THE CONCEPT OF "CASH FLOWS AND THEIR EQUIVALENTS" BY NATIONAL AND INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто теоретичні основи виникнення та застосування поняття «грошові кошти та їх еквіваленти». Проведено аналіз відмінностей та схожості досліджуваного поняття згідно з Національними та Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Здійснено дослідження класифікаційного розбиття поняття з погляду різних підходів та джерел. Розглянуто зміст кожної класифікаційної ознаки. Зроблено висновки щодо наближеності національного обліку грошових коштів до міжнародного.

Ключові слова: грошові кошти, Національні стандарти бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, готівка, грошові кошти на рахунках у банках, грошові кошти в касі, грошові кошти в національній валюті, грошові кошти в іноземній валюті, грошові потоки.

АННОТАЦІЯ

В статье рассмотрены теоретические основы возникновения и применения понятия «денежные средства и их эквиваленты». Проведен анализ различий и сходства исследуемого понятия согласно Национальным и Международным стандартам бухгалтерского учета. Проведено исследование классификации понятия с точки зрения разных подходов и источников. Рассмотрено содержание каждого классификационного признака. Сделаны выводы относительно близости национально-го учета денежных средств к международному.

Ключевые слова: денежные средства, Национальные стандарты бухгалтерского учета, Международные стандарты бухгалтерского учета, наличные денежные средства, денежные средства на счетах в банках, денежные средства в кассе, денежные средства в национальной валюте, денежные средства в иностранной валюте, денежные потоки.

ANNOTATION

The article deals with the theoretical foundations of the emergence and application of the concept "Cash and cash equivalents". The analysis of differences and similarities of the concept under the National and International accounting standards is carried out. The study of the classification of the concept of different approaches and sources is carried out. The content of each classification mark is considered. Conclusions are made regarding the approximation of national accounting of funds to the international one.

Keywords: cash, national accounting standards, international accounting standards, cash, cash in accounts with banks, cash at hand, cash in national currency, cash in foreign currency, cash flow.

Постановка проблеми. На нинішньому етапі розвитку економіки різних країн світу важливе місце посідає питання гармонізації обліку. За допомогою гармонізації країни з

перехідною економікою залучають кошти для становлення та розвитку своєї інфраструктури, а інвесторам, своєю чергою, надається можливість переконатися у надійному розміщенні коштів та гарантованому отриманні прибутку. Одним з етапів вищенаведеного процесу є гармонізація обліку грошових коштів та їх еквівалентів. Цей процес є актуальним та важливим складником, який відокремлюють в економічній думці різних країн світу, оскільки саме в процесі грошових потоків найбільше відображаються й охоплюються інтереси суб'єктів ринкової діяльності. Отже, доцільно порівняти облік грошових коштів за Національними та Міжнародними стандартами, а саме їх відмінності та гармонізацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичного та практичного боків аналізу грошових коштів та їх еквівалентів значну увагу приділяли такі науковці, як: А.С. Ємельсон, Л.О. Лігоненко, Р.А. Слав'юк, В.В. Ясишена, Е. Нікхбахт, А. Гроппеллі, Т. Райс, В.В. Бочаров, Л.Н. Павлова, Г.В. Савицька, І.О. Бланк, О.В. Єрмошкіна, Г.Г. Кірейцев, А.М. Поддєрьогін, О.О. Терещенко, Р.Б. Тянь та ін. Значний інтерес до вивчення питання аналізу грошових коштів та їх еквівалентів пояснюється з їх великою роллю в стабільності та фінансовій стійкості підприємств та інших не менш важливих чинників. Проаналізувавши літературні джерела, ми дійшли висновку, що науковці по-різному відокремлюють ознаки характеристики аналізу грошових коштів та грошових потоків, що відкриває можливість у багатосторонньому аналізі цього питання.

Мета статті полягає у вивченні, узагальненні та систематизації різних методичних підходів до вивчення питання характеристики поняття «грошові кошти та їх еквіваленти» в національному та міжнародному обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (далі – МСБО) – система принципів, методів

та процедур ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності [1]. Своєю чергою, Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку (далі НП(С)БО) – нормативно-правовий акт, затверджений центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики, що визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, що не суперечать Міжнародним стандартам фінансової звітності [2].

Із вищенаведених визначень спостерігається невід’ємний зв’язок МСБО та НП(С)БО. Це пояснюється передусім тим, що Національні стандарти ґрунтуються та знаходяться у нерозривному зв’язку з Міжнародними.

Дослідивши вище згадувані положення, можна зазначити, що існують певні відмінності під час зіставлення понять та класифікаційних характеристик тієї чи іншої сфери обліку. Даний факт продемонструємо за допомогою вивчення поняття «грошові кошти та їх еквіваленти», а також сфери їх застосування на міжнародному та національному рівнях.

Передусім необхідно звертати увагу на НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та МСБО 7 «Подання фінансової звітності», МСФЗ 7 «Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності», тому що саме вони найбільш широко приділяють увагу вивченню досліджуваної сфери обліку. Досліджуючи положення НП(С)БО 1 та МСФЗ 7 відносно визначення, обліку та класифікації грошових коштів виникає можливість виокремити відміни риси.

Насамперед вважаємо за доцільне порівняти безпосередньо визначення «грошові кошти» у вищезгаданих законодавчих документах. Так, у Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку трактується, що «грошові кошти складаються з готівки в касі і депозитів до запитання» [1]. Водночас у НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зазначається, що «грошові кошти – це готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання» [2].

Щоб повністю розкрити визначення «грошові кошти та їх еквіваленти», слід чітко розуміти, що саме включається в сутність даного поняття та його класифікацію. За Національними стандартами відокремлюють більш широку класифікацію даної категорії, ніж за міжнародними. Наприклад, згідно з НП(С)БО відокремлюють такі складники, як «готівка в національній валюті», «готівка в іноземній валюті», а в МСБО їх групують в одну категорію – «грошові кошти в касі». Бачимо, що за Міжнародними стандартами класифікація грошових коштів більш обмежена, і це пояснюється наданням можливості підприємствам здійснювати деталізацію даної статті обліку в межах своєї потреби, відображаючи її особливості в робочому плані рахунків.

Також слід зазначити, що найбільш вагомою відмінністю міжнародного обліку грошових

коштів від національного є використання такого поняття, як «мала каса». Під малою касою розуміється сукупність готівкових коштів, що призначені для використання на господарчі потреби підприємства. Цей різновид кас у зарубіжній практиці застосовують для впорядкування управління невеликими статтями витрат, що виникають на підприємстві непередбачено та вимагають термінового погашення готівкою.

Далі зауважимо, що в МСБО 7 зустрічається поняття «грошові потоки», а в національних – рух грошових коштів, хоча значення цих понять тотожні.

За Міжнародними стандартами немає одностайної думки щодо класифікації грошових потоків. Суб’єкти господарювання здійснюють таку класифікацію відповідно до особливостей їх діяльності та власних потреб. За Національними стандартами сплата податку на прибуток наводиться в складі операційної діяльності у Звіті про рух грошових коштів. Згідно з МСБО 7, грошові потоки, що виникають від податків на прибуток, класифікуються як грошові кошти від операційної діяльності, лише якщо їх не можна конкретно ототожнити з фінансовою та інвестиційною діяльністю.

Узагальнюючу інформацію щодо вищенаведеної інформації про відмінність термінів, що використовуються відносно руху грошових коштів, наведено в табл. 1.

Наступним етапом порівняльного дослідження обліку грошових коштів за Міжнародними та Національними стандартами є відображення даної сфери у фінансовій звітності.

Слід зазначити, що Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку лише поверхнево характеризують правила оцінки та надання інформації у фінансових звітах.

При цьому на відміну від Міжнародних стандартів, Національні положення бухгалтерського обліку створюють та регламентують єдині правила подання та відображення інформації у фінансовій звітності для всіх підприємств, окрім банків та державних установ, при цьому інформація подається у вигляді уніфікованої форми фінансового звіту і не завжди в повною мірою відображає та задовольняє специфіку та потребу підприємств.

У НП(С)БО1 зазначається, що складання фінансової звітності має за мету надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. Звідси виходить, що мета складання та подання Звіту про рух грошових коштів – відобразити надходження й вибуття грошових коштів підприємств протягом звітного періоду в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності [2].

Вивчаючи інформацію, наведену в різних законодавчо-нормативних джерелах, ми дійшли висновку, що існують основні характеристики

Таблиця 1

Порівняння термінів, що використовуються щодо руху грошових коштів відповідно до НП(С)БО та МСБО, МСФЗ

Терміни	Сутність термінів	
	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	МСБО 7 «Подання фінансової звітності»
Грошові кошти	Готівка, кошти на рахунках у банках та депозити до запитання	Готівка і вклади до запитання
Еквіваленти грошових коштів	Короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості	Короткострокові високоліквідні вкладення, які легко перетворити на певну суму грошових коштів і які підлягають незначному ризику зміни цінності
Негрошові операції	Операції, які не потребують використання грошових коштів та їх еквівалентів	Відсутнє
Інвестиційна діяльність	Придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів	Придбання та реалізація довгострокових активів та інших інвестицій, які не належать до грошових еквівалентів
Операційна діяльність	Основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю	Основна, яка приносить дохід, діяльність підприємства та інша діяльність, окрім інвестиційної та фінансової
Фінансова діяльність	Діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталу підприємства	Діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного капіталу і позикових коштів компанії
Потоки грошових коштів	Відсутнє	Притік та відтік грошових коштів та їх еквівалентів
Рух грошових потоків	Надходження і вибуття грошових коштів та їх еквівалентів	Відсутнє

складання та подання відносно Звіту про рух грошових коштів.

Складання Звіту про рух грошових коштів можливе двома способами: прямим та непрямим. Під час використання прямого методу складання звіту використовується форма № 3, а непрямого – форма № 3-н. Законодавство надає можливість підприємствам самостійно обрати той чи інший метод складання даної звітності, але з обов'язковим зазначенням вибраного методу в обліковій політиці підприємства у відповідному його пункті.

Прямий метод потребує безперервного накопичення відомостей про рух грошових коштів, відображає грошові надходження та витрати. Непрямий же метод здійснює коригування чистого прибутку або збитку з урахуванням операцій негрошового характеру, майбутніх надходжень та ін.

Наступною особливістю даної форми звітності є те, що підприємства мають право не згадувати строки, якщо немає даних щодо їх заповнення.

Також слід зазначити, що в нашій країні форма Звіту про рух грошових коштів є затвердженою у Національних положеннях і обов'язковою до застосування (як указувалося раніше), а в Міжнародних стандартах подається лише у виді ознайомчого характеру.

Характерною відмінністю є те, що у Звіті про рух грошових коштів, згідно з Національними стандартами, отримані дивіденди та відсотки відображаються у складі інвестиційної діяльності, а сплачені відсотки та дивіденди – відповідно у складі операційної та фінансової діяльності. А відповідно до Міжнародних

стандартів, сплачені та отримані відсотки та дивіденди можна віднести до фінансової та інвестиційної діяльності. Допустимою також, згідно з МСБО 7, є класифікація сплачених дивідендів як компонента грошових потоків від операційної діяльності для полегшення оцінки користувачами фінансових звітів здатності суб'єкта господарювання сплачувати дивіденди з грошових потоків від операційної діяльності.

Щодо розкриття грошових коштів та їх еквівалентів у фінансовій звітності, то можна помітити, що відмінністю у вимогах Міжнародних стандартів від Національних є вимога вказувати у звітності залишки грошових коштів та їх еквівалентів, утримуваних підприємством і недоступних для використання групою.

Перераховані відмінні риси свідчать про необхідність усунення розбіжностей між Національними і Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Проте несуттєві розбіжності в окремих аспектах не означають невідповідність звітності вимогам МСБО, а спільні аспекти свідчать про намагання гармонізувати і наблизити законодавство України до міжнародних положень.

Значне місце в удосконаленні обліку в нашій країні посідає запозичення досвіду зарубіжного простору. Одним зі способів поліпшення українського обліку грошових коштів є створення фонду дрібної готівки, мета якого – полегшити здійснювання дрібних платежів готівкою. Водночас актуальним було б уведення до Плану рахунків відповідного активного субрахунку. Мала каса є доцільною для використання та зручною у веденні обліку.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що облік грошових коштів в Україні є максимально наближеним до міжнародного. Національне законодавство ґрунтується та розвивається на його засадах, тим самим виключаючи можливість виникнення значних розбіжностей. Але нашому законодавству у сфері обліку коштів є ще куди змінюватися, вивчаючи та ототожнюючи вимоги МСБО та інших нормативно-правових актів міжнародного законодавчого простору.

Запозичення досвіду країн зарубіжжя є основою розвитку та вдосконалення обліку грошових коштів у нашій країні. Ми вважаємо за доцільне запровадити на підприємствах нашої країни використання фонду дрібної каси. Цей фонд у своїй основі має за мету полегшити здійснення дрібних платежів готівкою. Фонд дрібної каси створюється на постійній основі, тому він завжди поповнюється сумою, необхідною для його відновлення. Фонд створюється на постійній основі, тобто в ньому має бути фіксована сума грошей. Виплата з фонду дрібних сум відбувається тільки на передбачені цілі.

На кожну виплату підзвітна особа складає квитанцію, в якій проставлені сума і призначення виплати. Підзвітна особа на встановлену дату складає звіт про витрати і подає до бухгалтерії (складає на основі квитанцій первісних документів).

Отже, створення фонду дрібної каси надасть можливість просто та вчасно виконувати завдання, поставлені керівництвом підзвітній особі, скоротить час на проїзд до бухгалтерії (в разі відділеного знаходження) та унеможливить відсутність потрібної суми готівки в касі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» від 01.01.12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_019.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 31.03.99 № 87 // Все про бухгалтерський облік. – 2010. – № 10. – Ч. 1. – С. 9–12.